

дистських пріоритетів влади, яка починає перейматися формуванням зовнішньополітичної доктрини щодо визволених СРСР територій Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Югославії. З переходом радянського кордону, «українське питання» не втрачає драматизму внаслідок існування потужного та тривалого опору у Західній Україні, приєднанням Закарпаття (червень 1945 р.), намаганням влади «очистити» від залишків нацистського впливу окуповані території.

Особливістю подання матеріалу про слов'янську єдність стає постійне декларування тези про провідну роль російського народу в історії слов'янства і його боротьбі з ворогами, насамперед з фашистською Німеччиною. За «великим російським народом» затверджується статус «старшого брата» українців та білорусів.

Фелікс Левітас (Київ)

Нацистська пропаганда в роки Другої світової війни

У роки Другої світової війни гітлерівська пропаганда здійснила масовий ідеологічний тиск на населення окупованих територій. Антисемітизм став ідеологічною парадигмою для нацистських спецслужб. Кіноматеріали, газети, листівки, плакати закликали місцеве населення бути радикальним у вирішенні єврейського питання. Кіноагітки «Євреї та НКВС», «Сталін та євреї» постійно демонструвались у кінотеатрах. На сценах театрів захоплених нацистами міст України йшли спектаклі відверто юдофобського і підбурливого проти євреїв змісту. Гебельсівська пропаганда закликала: «Українець – стережись жида!», «Жидам не місце серед нас!», «Геть жидів!» та ін.

Нацистські пропагандистські джерела повідомляли про зв'язок західних керманічів Ф. Рузвельта та У. Черчилля зі світовим єврейством, «про єврейське оточення Й. Сталіна, про єврейське засилля в СРСР» та ін.

Єврейство по черзі отожднювалось чи з буржуазією, чи то з комунізмом.

Разом з гітлерівцями у погромній агітації брали участь і колаборантські видання. Ось який фольклор демонструвала пропагандистська газета «Українське Полісся»:

Прийшли німці! Прийшли друзі,
А для нас пора нова,

А катюзі по заслугі –
Геть всевітня жидова!

Київська газета «Нове українське слово» у 700 номерах помістила 576 юдофобських матеріалів.

Не відставали профашистські видання і на інших окупованих територіях. Серед прикладів зразки «Нової російської літератури» та її автор О. Сіверський (вірш «Адольф Гітлер»):

В складках губ, в его лучистом взоре
Непреклонность, воля и борьба.
Знает он, что значит жизни горе,
Подневолье бедного раба.
Он прошел через года лишений,
Он познал и горе и нужду,
Коммунизма жуткое похмелье,
Подчиненье подлому жиду.
И борьбой великой, неустанной
Своему народу Гитлер дал
Радость жизни, бодрый труд желанный
И свободу он завоевал.

Чимало прозаїчних матеріалів колаборантських видань розкручували антисемітську тематику. Чим гірше були справи у нацистів на фронтах, тим більше звинувачувалось «світове єврейство». В одному із матеріалів, що розповсюджувався на Смоленщині наприкінці 1942 р., говорилося про страхіття, які творять євреї. Автор одного опусу наводив приклад, як група німецьких солдат попала в полон до більшовиків, а комісар-жид Железін наказав приготувати йому печеню з цибулею і статевими органами полонених.

Якщо 1941–1942 рр. нацисти з літаків розкидали листівки до бійців і командирів Червоної армії із закликами переходити на їх бік і знищувати жидів і комісарів, то 1944–1945 рр. серед німців активно розповсюджувались матеріали про «жидівську помсту», наводились статті І. Еренбурга «Вбий німця» та чисельні факти про вбивства і згвалтування німецьких жінок. Навіть 1945 р. нацистські спецслужби вели активну антисемітську пропаганду серед військовослужбовців Червоної армії.